

Nr 215.

Av herrar **Bergh** och **Sunne**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård.*

Frågan om huruvida socialstyrelsen eller skolöverstyrelsen skall vara central tillsynsmyndighet för den halvöppna barnavården har varit vilande under avbidan på riksdagens behandling av det förslag, som framlagts av 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården. Med anledning därav gjordes heller ingen ändring i den bestående ordningen, när riksdagen i fjol fattade beslut om skolöverstyrelsens organisation, utan bifölls ett av chefen för ecklesiastikdepartementet framlagt förslag, att med beslut i förevarande avseende skulle anstå, tills förslag om den halvöppna barnavårdens organisation förelades riksdagen.

Så har nu skett i bil. 7 till statsverkspropositionen, s. 48—57, och i samband därmed föreslås, att socialstyrelsen även tills vidare skall handhava den centrala tillsynen av hithörande verksamhet.

1946 års kommitté för den halvöppna barnavården har i sitt betänkande Daghem och lekskolor framlagt två alternativa förslag beträffande den centrala tillsynen. Alternativ 1 innebär, att den skulle bibehållas hos socialstyrelsen, alternativ 2, att den skulle överflyttas till skolöverstyrelsen.

Kommittén har vid sina överväganden i detta sammanhang placerat förskolorna i centrum. De utgöra det första ledet i en folkuppfostran, som hela vårt skolväsen syftar till. De ha alltså i första hand en rent pedagogisk uppgift. I daghemmen, som äro att betrakta som en variant till förskolorna, kvarstår den pedagogiska uppgiften fortfarande såsom den viktigaste, emedan föräldrarna på grund av sitt yrkesarbete eller andra skäl ha mindre tid och kraft att ägna sig åt barnens fostran än de föräldrar, som endast utnyttja förskolorna som ett komplement till hemuppfostran. Ungefär så torde kommitténs resonemang kunna återges.

I propositionen anges vilka remissinstanser som förordad det ena eller andra alternativet i tillsynsfrågan. En närmare granskning av remissvaren ger besked om vilka som klart insett den pedagogiska innebörden av den verksamhet, varom här är fråga, och vilka som inte insett den. Innan riksdagen går att fatta beslut i denna viktiga principfråga, torde den ha intresse av att i någon mån få del av de synpunkter, som motiverat förordandet av det ena eller andra alternativet.

I ett remissutlåtande år 1948 över kommitténs förslag om provisoriska åtgärder för den halvöppna barnvården innesluter socialstyrelsen ett yttrande, som i detta sammanhang förtjänar att citeras: »De kollektiva vårdformerna ha kommit att alltmer framstå som önskvärda endast för sådana barn, som på grund av fysiska eller psykiska sjukdomar icke lämpligen kunna vårdas i hemmen. — Verksamheten inom den halvöppna barnvården och därvid särskilt daghemsvården bör betraktas ur denna synpunkt.»

Utvecklingen har emellertid visat, att förskolorna äro den gren av den halvöppna barnvården, som vuxit ut snabbast på senare år. Skälet därtill är att ett verkligt behov föreligger. Därom vittna icke minst de långa väntelistor, som förefinnas på många håll. Men trots kännedomen om detta faktiska förhållande skriver socialstyrelsen ändock i sitt yttrande över kommitténs huvudbetänkande, att »lekskolevården liksom exempelvis kolonivården och semesterhemsverksamheten äro alla ändamålsenliga och nyttiga i det långa loppet men kunna tyvärr i dagens läge knappast kallas nödvändighetsåtgärder». För socialstyrelsen ligger tydligen nödvändigheten härvidlag endast på det materiella planet. Styrelsen har visserligen i andra sammanhang uttryckt sin tillfredsställelse över att »de pedagogiska synpunkterna fått så stort utrymme» men hävdar i övrigt genomgående, att den halvöppna barnvården är en social vårdform.

Däremot har skolöverstyrelsen för sin del godtagit kommitténs pedagogiska målsättning med förskolorna som grundinstitutioner. Den har även liksom skolkommissionen framhållit fördelarna av en samordning av förskoleverksamheten och det allmänna skolsystemet. Den kommitté, som haft att utreda frågan om skolöverstyrelsens organisation, har även framhållit, att överstyrelsens pedagogiska arbete skulle berikas genom erfarenheterna från förskolestadiet, vilket skulle kunna bli av betydelse icke minst för den pedagogiska försöksverksamhet överstyrelsen har att bedriva. Skolöverstyrelsesakkunniga förordade därför, att den halvöppna barnvården i sin helhet överflyttas till skolöverstyrelsen som centralt tillsynsorgan.

Inom pedagogiska kretsar är det helt visst en allmän uppfattning, att det skulle vara av betydelse för hela vårt skolväsen och verka ömsesidigt befruktande, om förskoleverksamheten infogades som ett led i det allmänna skolväsendet, givetvis bibehållande sin frivilliga karaktär. De farhågor, som kommit till uttryck i några remissvar, att förskolorna under skolöverstyrelsens regim skulle komma att glida in i gammaldags skolmässig rutin, torde knappast ha någon grund. Den syn på skolans uppgift och mål, som är utgångspunkten för det pågående nydaningsarbetet inom vårt skolväsen, torde vara en borgen för att så ej skall ske.

Om man alltså godtar kommitténs uppfattning, att förskolorna äro det primära och att deras uppgift i första hand är av pedagogisk art, så måste man också godtaga, att tillsynen av dessa institutioner förläggas till skolöverstyrelsen. Det är väl knappast troligt att någon skulle falla på idén att

föreslå skolväsendets överflyttning till socialdepartementet, därför att socialt betingade åtgärder vidtagits inom skolvärlden. Man kan i detta sammanhang erinra om införandet av skolmåltider, tillhandahållandet av fria läroböcker samt om kuratorsverksamheten. Alla dessa anordningar ha tillkommit av sociala skäl. Icke desto mindre är den pedagogiska uppgiften det väsentliga och de sociala åtgärderna ett komplement. På samma sätt förhåller det sig med förskolan. Denna är och förblir en pedagogisk anordning i folkuppfostrans tjänst och bör därför ligga under den myndighet som har motsvarande uppgifter för andra åldersgrupper, medan däremot de institutioner, där de sociala indikationerna dominera, böra sortera under sociala myndigheter. Förskoleverksamheten kan icke jämföras med existerande socialvårdsformer, exempelvis ferieresor för barn och husmödrar, barnkolonier, semesterhem o. d. I de nämnda verksamhetsformerna äro de sociala indikationerna det primära, medan någon pedagogisk motivering i egentlig mening knappast torde kunna andragas.

I detta sammanhang torde även böra framhållas, att enär socialstyrelsens handhavande av den halvöppna barnavården hittills betraktats som ett provisorium, har den icke utrustats med den personal, som skulle erfordras, därest anordningen bleve permanent. Det är härvid även att märka, att till den halvöppna barnavården räknas även förskoleseminarierna, som ha till uppgift att utbilda lärarinnor för förskolor och daghem. 1946 års kommitté diskuterade i sitt ovannämnda betänkande den personalförstärkning, som skulle bli erforderlig. Därav framgår, att därest den centrala tillsynen skulle förläggas till socialstyrelsen, uppstode en dubbelorganisation för likartade uppgifter. Ett förläggande till skolöverstyrelsen skulle medföra, att dess allmänna administrationsapparat kunde utnyttjas och att tillgodosendandet av den speciella sakkunskap, som därutöver bleve erforderlig, väsentligen kunde tillgodoses genom överflyttning av ett par konsulenter från socialstyrelsen.

Av det nu anförda torde anses framgå, att icke blott pedagogiska utan även administrativa och ekonomiska skäl tala för skolöverstyrelsen som central tillsyningsmyndighet. I konsekvens därmed bör givetvis den lokala tillsynen över förskolorna utövas av vederbörande skolstyrelse.

Under hänvisning till vad sålunda anförts föreslås riksdagen besluta,
att skolöverstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet för
förskolor och förskoleseminarier och att framställning göres
hos Kungl. Maj:t om framläggande inför riksdagen av därav
betingade förslag till avlöningsstater m. m.

Stockholm den 27 januari 1953.

Ragn. Bergh.

Johan Sunne.